

Bozar

Schrijversparlement 14 Dec.'23

Ish Ait Hamou

Wanneer mij werd gevraagd waarom ik schrijf, klonk het stemmetje van het kindje dat in mij sluimert luider dan de bedachtzame stem van de volwassene die ik vandaag ben. "Omdat ik het leuk vind," hoorde ik keer op keer. Leuk. Ik vond het leuk om woorden op mijn papieren te laten dansen. Ik vond het leuk om te horen hoe woorden in een bepaalde volgorde als de cadans van een Weense Wals klonken en diezelfde woorden in een andere volgorde dan weer klonken op het Boom–Bap ritme van de New Yorkse hiphopmuziek waarmee ik opgroeide.

Ik vond het leuk omdat woorden mij zichtbaar maakten. Niet voor mijn omgeving, die zag me al voor wat ze al hadden beslist dat ik was, maar voor mezelf. Ik ontdekte wie ik was omdat woorden op papier net als lijnen van een grondplan werkten. Ze leerden me over mijn fundamenten, wat gesloopt kon worden en wat niet, waar verder op gebouwd kon worden en waar er geen draagvlak meer voor was, welke geheime kamers er zich in mij schuilden en welke ruimtes sterk genoeg waren om ze mee te laten aankleden door een heleboel uitgenodigden. Woorden waren het begin van licht, het begin van ontdekking, het begin van groei. Mezelf ontdekken betekende de ander ontdekken. Waar ik was, was ook de ander. Ik herkende mezelf in anderen enkel omdat woorden mij een beeld hadden geschetst van wie ik was. Ik kon de ander pas echt zien wanneer ik mezelf zag.

Ik schreef graag woorden maar bleef liever doof voor de woorden die ik hoorde buiten de huismuren. Wanneer de warme woorden van ouders die het goed voor hadden plaatsmaakten voor de kille woorden van een generatie die de nalatenschap van oorlogen als de bouwstenen gebruikte voor haar samenleving. Want die woorden aanhoren liet me twijfelen of ik soms wel mens was. Ik was geen jongen. Ik was een moslim. Ik was een Marokkaan. Allemaal woorden die op papier mijn ogen lieten glinsteren maar mijn oren lieten bloeden. Want wanneer uitgesproken, stak een klein bijvoeglijk naamwoord de kop op. Vuile. Het was een woord. 1. 5 letters, maar wanneer het genoeg herhaald werd, veranderde het mij van een klein jongetje naar een volwassen man. Ik was een onzekerheid, iets dat nog moest groeien en werd een zekerheid, iets waarmee gehandeld moest worden. Ik was een bondgenoot en werd een gevaar. De woorden die sierlijk dansten op melodieën en ons lieten lachen en dromen, die zelfs de ontastbare ziel konden raken, veranderden in het ritme van een metronoom. Tik. Tik. Tik. De woorden marcheerden plots op een ritme van angst en spanning. Ze waren niet uit op verzoening maar ontbinding. Ze ontbonden de mens van de mens. Woorden werden soldaten voor een oorlog die ik niet begreep. En plots werden woorden niet meer leuk. Ze werden angstaanjagend. Ze verdronken in het speeksel van zij die van woorden kogels wilden maken en bleven hangen op de tongen van zij die niet durfden de vrede uit te spreken. Het internet zorgde voor een megafoon en de woorden werden plots bommen. Zonder het zelf te willen werden zij de start van oorlogen zonder einde, moorden zonder geweten, verwoesting zonder bezorgdheid.

Woorden waren niet meer leuk. Ze waren gevaarlijk. Ik besepte plots, op latere leeftijd, dat woorden belangrijker waren dan ik zelf dacht. Ze waren er niet alleen om mezelf te ontdekken maar steeds meer om mezelf te beschermen. Mijn woorden moesten scherp worden, getraind, puntig, accuraat. De Engelsen beseften het misschien eerder dan wij, dat woorden ook zwaarden waren die, wanneer empathie tussen ons niet meer genoeg was, ten strijde moesten gaan. Zij lieten de woorden *swordsmith* en *wordsmith* dicht bij elkaar, om de grens tussen beiden zo dun mogelijk te houden. Een herinnering dat beiden voor slagvelden kunnen zorgen. Woorden werden belangrijker dan daden. Al het goede dat iemand deed kon steeds minder op tegen al het slechte dat over die persoon gezegd werd. We verwaarloosden woorden en hun nuances net zoals we de nuances van elkaar niet meer konden zien. We staarden zo lang naar de Verlichting dat we blind werden voor de spiritualiteit in en achter het Woord. De wereld lijkt wel te branden omdat woorden als brandhout worden gebruikt. En we laten het toe. We laten toe dat bevolkingen het woord duisternis wordt toegeëigend. We laten toe dat mensen het woord beesten wordt toegeëigend. We laten toe dat woorden als landmijnen in de grond worden begraven en kijken met afschuw hoe we er als mensen in trappen. Een woord zou meer moeten geven dan het wegneemt. Voor elk woord dat gebruikt wordt om iemand te ontmenselijken, moet een boek geschreven worden om de mens haar waardigheid terug te kunnen geven.

Woorden. Wat zouden ze zelf denken over zij die over hen heersen? Wat zouden woorden denken elke keer we ze gebruiken, niet om dichter bij elkaar te komen maar om elkaar te vernietigen, te breken, te vermoorden. Ik heb altijd gedacht dat de grootste droom van een woord, het deel uitmaken van een zin was. Door de laatste tijd naar het nieuws te kijken en horen wat er wordt gezegd over de Palestina–Israël kwestie vraag ik me af, of de grootste droom van een woord niet het verdwijnen van de menselijke stem is. Hoe mooi die stem soms kan klinken.

Dus als ik met antwoorden op de vraag: waarom schrijf je? Dan is dit mijn uiteindelijk antwoord. Ik schrijf omdat het kind in mij het leuk vindt en ik schrijf omdat de volwassene in mij het belangrijk vindt. Ik schrijf omdat ik het noodzakelijk vind en omdat, in alle nederigheid, de wereld het misschien ook nodig heeft. Het woord is een baken van hoop. Het geeft ons een kans, om ongeacht onze verschillen en overlevingsinstincten, toch nog in te gaan op elkaars gevoelens.

Ik schrijf omdat ik over de grens tussen *swordsmith* en *wordsmith* wil waken, op mijn eigen manier. Want als de gruwelijkheden van een wereld in brand ons 's nachts wakker houden, wat zal er van ons overblijven als het woord haar ultieme droom in duigen ziet vallen? De droom dat ze als draadje gebruikt zal worden om de scheuren in onze samenleving te hechten.

Martha Claeys – Choose your own adventure

De toekomst in zes akten

1

Ognenny Gorod, Oost-Siberië, 2049

Op drie jaar tijd is een stad opgetrokken op de zwartgeblakerde grond van de Siberische Taiga. Mensen op de vlucht voor de hitte kunnen zich hier tegen een aanzienlijk bedrag huisvesten. De Siberische overheid belooft in advertenties wereldwijd een klimaatbestendige woning in de nieuwe stad. In de binnenstad is het rustig. Aan de rand van de stad wachten in tentenkampen duizenden gelukszoekers hun beurt af. Een groot deel van het vastgoed is in de handen van speculanten en staat voorlopig leeg. Van de 1,5 miljard klimaatvluchtelingen kan slechts een fractie in Ognenny Gorod terecht.

Sinds boeren in Oregon het Klamathbassin illegaal openen voor irrigatie van hun velden, ontstaan ook in de VS steeds meer spooksteden, net als eerder al aan de kusten van Wales en Nederland. Sommigen vertrekken met weinig, in de hoop ooit nog terug te kunnen. Zij die voldoende gespaard hebben, vestigen zich voorgoed in een van de tientallen nieuwe steden in het Noorden.

2

Antwerpen, België, 2037

De burgemeester sluit bilaterale migratieakkoorden met landen in Azië die kampen met overstromingen en hittegolven. Om de toenemende vergrijzing in België op te vangen zijn extra handen nodig. De werkende bevolking wordt relatief te klein. Met het 'huizen-eerst' programma wil Antwerpen vrijgekomen huizen opkopen om nieuwkomers in te huisvesten. Om integratie te bevorderen worden steeds vaker de tuinmuren tussen woonblokken opengebroken. Het project staat in haar kinderschoenen, maar de deelnemende straten reageren positief. De burgemeester is opgetogen. "De weerstand is kleiner dan verwacht, ik denk dat mensen beseffen dat migratie niet het probleem is, maar juist de oplossing," zegt ze.

3

Santa Maria di Leuca, Italië, 2051

Aan de kust is de geur van gestrande lichamen niet te harden. De lijken worden al sinds de pandemie van 2045 niet meer geborgen. De gezwollen lichamen deinen als afgedankte opblaasfiguren in de branding. Aan de Europese grens wisselen dijken en muren elkaar af. Op moeilijk begaanbare plaatsen is prikkeldraad gespannen. Na het uitsterven van de Europese honingbij en de daaropvolgende voedselcrisis in 2030 stemden Europeanen massaal voor partijen die migratie beloofden in te perken.

4

Washington DC, VS, 2028

Vier jaar na de derde kandidatuur van haar vader wint Ivanka Trump de race om het Witte Huis. De eerste vrouwelijke president is voor feministen slechts een bitterzoete overwinning. Ivanka Trump won aan populariteit toen ze in 2025 een boegbeeld werd voor *trad wives*, vrouwen die de traditionele genderrollen hooghouden. Als presidentskandidaat schopte ze het ver met de boodschap die *trad wives* op tiktok al jaren verkondigden: de vrouw is de manager van het huis. Met de slogan "America, our home" overtuigde Trump ruim de helft van de Amerikanen dat ook de VS de leiding van een traditionele vrouw kan gebruiken. Trump zal zich over zaken als politiek, justitie, en defensie laten bijstaan door ervaren mannen. Ze wil de koers van haar vader verder zetten en traditionele waarden uitdragen. Er zal harder ingezet worden op de strijd tegen abortus, en LGBTQIA+rechten zullen teruggeschroefd worden.

5

Maranhão, Brazilië, 2067

In de bossen van Maranhão is het niet bepaald stil. Je kan er onder meer het kwaken van de vleermuiskikker horen, het geklik en gezoem van duizenden insecten, en af en toe de roep van de baardsaki. Voor de oudere bewoners van de dorpen is het natuurlijke concert een verademing in vergelijking met de oorverdovende stilte van de hectaren vol landbouwwelden, slechts af en toe onderbroken door het zeuren van kettingzagen. Sinds het verbod op de boskap in hun regio zijn de inheemse geluiden van hun jeugd langzaam teruggekeerd. De jonge mensen kennen enkel nog de uitgestrekte velden uit de verhalen van hun ouders.

Het regenwoud in de regio is net als andere natuurgebieden, rivieren en ecosystemen sinds de golf aan klimaatzaken in de jaren 20 erkend als rechtspersoon. In het internationaal gerechtshof in Den Haag kunnen zowel overheden als private instellingen gedaagd worden voor de verzaking van de zorgplicht voor natuurlijke entiteiten of de onredelijke beschadiging van hun integriteit.

6

Niets van het voorgaande is zeker, niets ervan ondenkbaar. Is de toekomst roze of pikzwart? Volgens Rebecca Solnit is dat niet de juiste vraag. Iedereen die het antwoord denkt te kennen, hoeft vandaag niet meer te handelen. Optimisten geloven dat het toch wel goed komt, dat onze techniek weldra de problemen inhaalt, dat AI ons de oplossing op een dag gewoon zal dicteren, dat de aarde wel opnieuw een evenwicht vindt. Voor pessimisten is het al te laat, vijf over twaalf, de *tipping points* voorbij. Beiden mogen door hun eigen antwoord lethargisch zijn, want de toekomst is al beslecht.

Uit onzekerheid over de toekomst kunnen we juist hoop putten, zegt Solnit. Als de toekomst nog verschillende kanten op kan, dan wordt de urgentie van ons handelen hier en nu duidelijk. 'Het is belangrijk te zeggen wat hoop niet is', schrijft Solnit. 'Het is niet het geloof dat alles goed was, goed is, of goed komt.' Hoop kan ook samengaan met angst of rouw om een verloren wereld. Hoop leeft zolang we de mogelijkheden zien die in het heden vervat liggen. Hoop is het gevoel dat het nog uitmaakt wat we doen, als individu, of met de kracht van miljoenen individuen samen, zonder te weten wat het precies zal uitmaken. De zaadjes voor de toekomst zijn jaren geleden in de grond gestopt, en elke dag steken we er enkele bij. Sommigen zijn intussen bomen, andere kiemen traag maar volhardend in voedingsarme grond. In haar boek *Saving*

Time schrijft Jenny Odell: 'De toekomst zien is soms meer een kwestie van rond je te kijken dan vooruit te kijken.' Lees de vijf voorgaande scenario's opnieuw. Welke zaadjes laten we vandaag ontkiemen, welke bomen halen we neer?

Laurent De Sutter – ‘Ja maar’ en ‘En als’

In ‘De oorsprong van het schrijven’, het eerste gedicht uit het tweede deel van *The Opening of the Field* (1960) schrijft Robert Duncan het volgende:

‘Beginnen te schrijven. Eindelijk doorgaan met schrijven. Eindelijk schrijven om door te gaan met beginnen.

Het begin overstijgen. De urgentie overstijgen. Al schrijvend het schrijven overstijgen.

Nooit het begin overstijgen. Het schrijven nu schrijven. Niet overstijgen vanaf het begin.’

Het zijn de woorden van een man die, omdat hij lang geleden was begonnen te schrijven, wist dat er nooit een einde komt aan een begin. Beginnen is altijd het begin overstijgen van datgene wat in de eerste plaats zijn voortzetting is – het feit dat een begin altijd intact blijft. Wanneer het begin begint, verplaatst het zich met zijn overstijging in een continuïteit zonder hechtingen, waar datgene wat zich schrijft onophoudelijk datgene wat zich schrijft achtervolgt. *Want je begint altijd te schrijven, je schrijft nooit.* Omdat Duncan met zijn dichtkunst claimde voor een stuk een erfgenaam te zijn van wat het ‘American High Modernism’ wordt genoemd, wilde hij ook gelden als een begin dat dat modernisme overstijgt maar daarin faalt. Duncan kon geen Ezra Pound of Louis Zukofsky of Charles Olson zijn – maar hij kon evenmin *alleen maar* Duncan zijn: hij kon alleen blijvend beginnen Duncan te zijn, dus kon hij nooit Duncan worden. Van deze onmogelijkheid, die ook een mogelijkheid tot schrijven bood, had Samuel Beckett zeven jaren eerder zijn persoonlijke versie gegeven in de laatste regels van *Naamloos*:

‘Men moet doorgaan, ik kan niet doorgaan, men moet doorgaan, ik zal dus doorgaan, men moet woorden zeggen, zolang er zijn, men moet ze zeggen, tot ze me vinden, tot ze me zeggen, vreemde straf, vreemde schuld, men moet doorgaan, het is misschien al gebeurd, ze hebben me misschien al gezegd, ze hebben me misschien tot de drempel van mijn verhaal gedragen, voor de deur die opengaat op mijn verhaal, het zal me verwonderen, als hij opengaat, het zal ik zijn, het zal het zwijgen zijn, waar ik ben, ik weet het niet, ik zal het nooit weten, in het zwijgen weet men niet, men moet doorgaan, ik kan niet doorgaan, ik zal doorgaan.’

Men kan niet schrijven, dus men moet schrijven; men kan niet doorgaan, dus men moet doorgaan. Daar waar iets onmogelijk is, moet noodzakelijkerwijs een mogelijkheid oprijzen. Daar waar geen begin meer mogelijk lijkt, begint alles – op voorwaarde inderdaad dat het doorgaat. Toentertijd werden deze woorden opgevat als de incarnatie van een soort opgave. Daar waar de poëzie van Duncan een punt van afwezigheid leek aan te duiden, waar het schrijven zou leeglopen in zichzelf om alleen nog visioen, hallucinatie of droom achter te laten, schetste de monoloog van Beckett het treurige landschap van een tragedie gewijd aan de pijnlijke perplexiteit van de stilte. Aan het eind van de jaren 1950 had men het over *incommunicatie*.

Maar dat klopte geenszins. Zoals Duncan schreef, betekende 'eindelijk doorgaan met schrijven' noch een einde, noch een mislukking. De onmogelijkheid om te beginnen of het begin te overstijgen was een onmogelijkheid die alleen maar bestond omdat men dat wilde – omdat *iemand*, ergens, dat wilde. In feite schulde er een hele wereld in die onmogelijkheid – en schrijven was een manier om die wereld tegemoet te treden, met andere woorden te verkennen. Het betekende niet zozeer een 'ja maar', wat zou willen zeggen dat de poëzie, dat het magnifieke en vreselijke maken van poëzie voortaan zou mislukken, maar een 'en als', wat exact het tegenovergestelde beduidde. Er bestaat een droom van de poëzie, die ook de droom is van de gedachte: de droom van een verdichting die reeds voorbijgestreefd, overstegen zou zijn – die dus reeds een actie zou zijn, een maken, een *poësis*, om te bestaan tegen al het onmogelijke, met andere woorden elke droom in de strikte betekenis. *Omdat het onmogelijk is, is het mogelijk*. Maar ook: omdat het een mogelijkheid is; dus is het reeds een droom die ageert, die begint, die overstijgt en die doorgaat. Het is *daar* al – ook al zou dat nooit zo zijn.

Ruth Lasters

Vacature

*'Wil je je dan niet op en top vrouw voelen?' 'De ware nog niet ontmoet?'
'Weet je dan niet wat je er allemaal voor terugkrijgt?' 'Heeft hij lui zaad?'
'Ben je dan zo'n zwartkijker dat je de wereld er een te nare
plek voor vindt?' 'Vind je het dan niet tegen de natuur?'
'Waar ben je eigenlijk precies bang voor? Om te falen als ouder, dat is het, hè, ja,
ja, geef maar toe dat het dat is!'
'Al dat zinloos bloedverlies dan elke maand. Was je dan niet liever als man
geboren?'
'Wil je dan niets doorgeven?'*

In het pekelvat vol vrijwillige niet-moeders
is stevige crawl of schoolslag een vereiste
anders zuigen duizend vragen haar en haar en mij
naar de bodem.

Zoals men met een witte zakdoek
soms het bewijs van een bewaard maagdenvlies opvangt

hoop ik dat iemand, als ik me hier straks op het droge hijs,
met hagelwitte handdoek
mijn onbegonnen moederschap

intact ontvangt. Die ene op mijn pad die het meest of mooist
(of allebei, daar ben ik nog niet uit) gehavend is:
voor hem/hen/haar reserveer ik
mijn oordeelloze 'Sst', mijn dopmoeren van troost

voor op de naakte schroefdraad
van al het 'misschien nooit', mijn zomeraai
vol uiterst langzaam in me opgewarmd verloren Noorden.

Kandideren mag met om de witste handdoek – witter, witter, bitte! –
hier bij de rand van het vat. Maar eventjes opzij graag, men voegt juist

een vracht zout, azijn en peperbolletjes toe
voor extra pekelkracht. Wel vreselijk prikkend voor huid en ogen,
en zwembrilletjes zijn hier vooralsnog
bij publiekelijk besluit tot aan de menopauze – nog minstens zestig ovulaties –

strikt verboden.

Sirene

Zou je in een centrifuge durven stappen
die al je verlangens scheidt in echte, eigen wensen
en grillen die je ingelepeld werden
met bedreven, lepe arm? Eén hap voor de beurskoers,
één hap voor de burens, eentje voor de SipWell Sint met zijn lange witte
contract.

Zou je na het draaien duizelig durven kijken
naar het scherm waarop, voor iedereen leesbaar, verschijnt
hoeveel procent van je keuzes werkelijk van jou is?
Je dakterras van tropisch hardhout, je Nieuw-Zeeland-reis,
je voltijdse kantooroorlog
voor hybride vrede met metallic lak, je kiesstem, Munchkinkat,
je kroost en mij?

Nee? Ook niet als na afloop uit die machine
munten en biljetten zouden stromen
als een soort vleugelschadevergoeding voor ontstolen vrijheid
waarmee je dan in de omringende boetiekjes
kon aanschaffen een sky-dive-pak, een sterrenkijker, capuchonslaapzak,
een kamerjassenset vol kortingsbons voor rendez-vous-hotels
'très discrets, jours ouvrables', 'Bettwäsche im Preis'.

Nee? Dan nog steeds durf je – net als ik – niet in die machine?
En als het centrifugerresultaat nu eens strikt privé bleek?
Tenzij iemand natuurlijk 100% puur, onbeïnvloed
kernverlangen bleek te zijn. Dan ging die turbine op het marktplein

oorverdovend loeien en zwierde ze onstopbaar verder tot
die zuivere authentiekering ze niet meer rechtop kon verlaten.
En in de toekijkende meute viel even vaak de term 'constructiefout'
als 'staatsveiligheid'.

Munt

Nog twee keer slapen, Orogita. Dan wordt de nieuwe munteenheid alweer bepaald zoals aan het begin van elke maand. 'Lenigheid' wordt het vast niet, dat was het planetaire

betaalmiddel van januari. De rijksten kochten toen met één enkele saltoreeks een villa met een bijgeleverd wit gezadeld paard. Voor één vlot glooien van de rug kreeg men

een brood–
prijs van vandaag in februari: een vorige herfst geraapte tamme kastanje. En in december schafte men

een hele opgietsauna aan voor twintig kinderwimpers. Al drie weken voor kerst had iedereen onder de twaalf volledig kaalgeplukte oogleden.

Rol nog eens op je buik, Orogita, tegen het witte pluisje van de honger en de dorst dat in je keel schuurt sinds je moeder – 'Zij...zij...she...mine...field...she...' Maaibeweging.

-
Geduld, lieverd, al overmorgen weten we of een vermogend mens in maart grossiert in oude prijsduifringen, in onwijs hoge, perfect gezongen noten, in vissenogen

of in aisoorten en straatarm dan slechts nog:
wiens aanrakingen aarzelen, als druipen ze uit vingertoppen van versleten kraangaas.

Bikkels

Of mensen die aldoor de trein nemen doorheen de rotsen,
doorheen gebergte ongelooflijk uitgekapt door onze soort

dapperder, hardnekkiger
in toegangswegen
tot de ander geloven, al met wat wimperslagen

het graniet van groot gelijk kunnen
doorboren en slopen ieder schimmelig,
onbezet verwijt – de stukadoor is nooit gekomen.

Wij hadden daarmee kunnen bikkelen
met al die brokjes rots ooit weggekapt voor aanleg
van de spoorwegen, voor doorgang

die steentjes bij
elk beladen zwijgen in de lucht gooiend, ze opvangend in
de palm en dan weer boven op de knokkels. En dat men ze dan hoger

wierp steeds, driftiger, die scherpe rotsstukjes
naarmate men meer
niet gezegd kreeg. En trof men bij een blind date

iemand met volkomen ongeschonden vingers,
kon men zich weggreppen, nog juist op tijd,
sidderend.

Antoine Wauters – Discours van de vragen (vertaling door Katelijne De Vuyst)

Ooit kenden we het licht. Nu is het donker. Waar gaat het licht heen als we het niet meer zien? Zou het kunnen dat het ergens verstopt zit en zweeft, zonder dat we het kunnen benaderen? Zoals de laatste noot van een lied, die blijft trillen nadat alles stil is geworden? Of zoals de stem van de doden? Verdwenen, mijnheer de president, blijft datgene wat ooit schitterde voortbestaan onder een andere vorm? In andere kleuren? Waar gaat het licht naartoe? Wat wordt het als het aan de tijd en aan onze ogen ontsnapt? En aangezien wordt aangenomen dat er ooit licht was, dat onze huid helemaal gebruind en getaand is, vragen we: hoe, waarom, om welke reden hebben we het niet gekoesterd? Hebben we er niet over gewaakt? Hoe komt het dat we het niet zagen uitgaan? Of op zijn zachtst: waarom waren we bereid te erkennen dat het uitging? U hoeft niet te antwoorden. St. We moeten nog andere zaken zeggen. Andere vragen stellen. Later, antwoord u maar later... Welke andere vragen? Drie miljard, mijnheer de president, want we zijn met drie miljard, drie miljard versufte stemmen verborgen onder sjaals. St. Het zijn niet zomaar woorden, mijnheer de president, onze vragen léven. We gooien ze de duisternis in met de kracht die niets verhoopt maar alles verwacht. We willen dat ze de materie treffen en bloemknoppen maken van onze pijn. We dragen ze via onze uitspraken, maar toch zijn het geijkte formules noch discoursen. Maar onze zenuwen, onze slapeloze nachten, onze aangetaste gezondheid, samen met ons onvermogen om het woord 'toekomst' uit te spreken zonder in lachen uit te barsten, mijnheer de president. Zeg het ons. Leer ons het woord 'toekomst' uit te spreken zonder in lachen uit te barsten... St. We beweren niet dat we niet van u houden, maar uw ongenueanceerde uitspraken, uw ogenblikkelijke antwoorden, uw fake beloften... Zeggen dat we niet zo lang geleden van u hielden. U kon op ons vertrouwen rekenen. Voorwaar, dat hebben we u geschonken. Wie zijn we dat we zo spreken? Zij die niet meer slapen, in tegenstelling tot u, die beweert dat u maar drie uur slaap per nacht nodig hebt, maar u hebt er maling aan.

Nieuwe vraag: weet u waarom we graag zouden kunnen slapen? Haha! Helemaal niet! Mijnheer de president, dat heeft er niets mee te maken! Compleet naast de kwestie. Het werk interesseert ons niet. Op u na gelooft niemand erin. Het is een chimaera met twee verschillende ogen. Wij willen slapen om de ronde stof van de droom te bereiken. Verwijlen te midden van wazige beelden en gedachten die we alleen aan onszelf te danken hebben, dat willen we... Zijn dat lyrische bewoordingen? Ja, maar dat komt door het slaapgebrek. We putten inspiratie uit ons slaapgebrek. U weet het beter dan wie ook: de lyriek kan ons redden. Vandaar: hoe komt het dat we nog niet dood zijn? Hoe komt het dat we nog niet hebben opgegeven? Dat we met u praten, ernaar strevend onze dromen weer op te wekken, en niet uit hoop op de eeuwige rust. Nou? Van de andere kant – st, wij zijn nu aan het woord – hoe komt het, mijnheer de president van de duisternis, dat we ons leven en onze vrijheden beschouwden als verre zaken die nooit meer terugkeren? Onze jeugd is gestorven voordat ze goed en wel bestond. We waren 18, we waren 20, 23, 26, en zie, we zijn op drift tussen de wereld van de kindertijd en de volwassen wereld, die elkaar wederzijds afwijzen. Wederzijds, zoals verloren werelddelen. Uilskuikens die we zijn! De biertjes die we bij de eerste zonnestraal dronken op een terras, de eerste maal dat we een zoen drukten op de borst van een jongen, de eerste maal dat we wild kampeerden, ver van onze ouders, met zijn tieners in dezelfde tent en in dezelfde walmen van Marokkaanse wiet, naar al die dingen hebben we heimwee, zoals naar de laatste aardbei van het seizoen of naar de

smaak van de laatste kers, als u begrijpt wat we bedoelen. Trouwens, waarom zeggen we nu al 'oude wereld' om over gisteren te praten? Zou ons lot dan verzegeld zijn? Oké, ga maar pissen. Maar vergeet uw gulp niet te sluiten. U vergeet altijd uw gulp, mijnheer de president... Al klaar? U moet afscheid nemen van ons? U hebt geen tijd meer? De verkiezingscampagne draait op volle toeren? Maar wat betekent tijd in een wereld zonder licht, wat is de tijd? Bestaat hij? Is hij er morgen nog? Waarvoor? Tijd en licht: wat als dat één en dezelfde zaak zouden zijn, mijnheer de verantwoordelijke voor ons irrationele gedrag? Wat als het licht het tastbare gezicht is van de tijd, zijn streling? En als er geen licht meer is, waar gaat de tijd in dat geval naartoe? Waar verstopt hij zich? En wat doen wij dan?

Leer ons in het tempo te ademen.

Zeg ons hoe we vermijden ons dood te lachen als we het over hem hebben, als we het over de toekomst hebben... Jazeker, als het zover is kunnen komen, is dat niet alleen aan u en uw goocheltrucs te wijten. Wij zijn er ook. Wij hebben in u geloofd en dat was verkeerd. Alleen onze achteloosheid wordt geogst. Hoe dan ook. Er was licht en dat is er niet meer. Goedenacht. En u hebt niets gedaan. U zag het licht afnemen alsof u op een strand in de Balearen zat, waar u aan de Spritz der gelukzaligen nipte in het gezelschap van uw vrienden die een vip-badge bezaten. Er stond een briesje. Jullie waren gelukkig. Toen hebt u uw zwembroek uitgetrokken en bent de zee ingegaan, waar u hebt gezwommen, gevolgd door de sirenen en zilvervisjes van uw lijfwacht. Daarna deed u uw ogen weer open en, terwijl u uw pak aantrok, hebt u gedaan waar u goed in bent. Enerzijds dingen zeggen en beloven die u niet hebt gedaan en ook nooit zult doen, en anderzijds dingen aanpakken waarover u niet hebt gepraat en dat ook nooit zult doen. Zodat het licht niet in één keer is verdwenen, maar in opeenvolgende golven, op het ritme van uw verraad en, toegegeven, onze neiging tot ontkenning. Natuurlijk. Al wat we zeggen wordt opgenomen. Wij zijn holle mensen, wij hebben bewijzen nodig. Gebroken, schizofreen onder onze regenjassen weten we niet meer waar eerst te kijken. Te veel realiteiten, meningen, details, en tegelijkertijd niets meer, alsof alles leeg is.

De generatie die wil vechten, die werk zou moeten vinden – dat er niet meer is –, die wil *ontgroeien*, de wereld van het geld wil verlaten zonder geldgebrek te lijden, de generatie van de huttenbouwers die geen hamer kunnen gebruiken zonder een spijker in hun vinger te slaan.

Vandaar onze verbijstering.

Kunnen we volhouden? Nee. Zullen we volhouden? Ja. Want we zijn kampioenen van de tegenspraak, ons hele leven bestaat uit tegenspraak. En willen of niet, onze favoriete sport lijkt goed op die van u: niet doen wat we van plan zijn en beloven wat we niet zullen doen. Spagaat. Onze daden aan onze rechterkant, onze onmacht aan de andere zijde. Voortuitgaan, terugwijken, naar links, naar rechts...

En u, hoe doet u het? Elke ochtend uw slip aantrekken, uw tanden poetsen. Hoe doet u het?

Maar er is meer. Als we bereid waren gevonden het licht te zien sterven in plaats van onze ogen te sluiten, waar zouden we nu dan staan? Is het dat niet, dat alles naar de knoppen heeft geholpen? Denken dat het licht zou blijven, zolang we maar flipten bij de gedachte dat het zou sterven? Sterven omdat we tot elke prijs wilden leven? Omdat we altijd meer licht wilden? En wat als het licht alleen blijft duren wanneer je aanvaardt dat het kan verdwijnen?

Hallo. Hier zijn we dan. Idioot en zonder toekomst, want we zijn jong, maar met een waarheid in onze buik die geen brandstapel, geen militie, geen ordedienst ons kan beletten te

verwoorden; de zekerheid dat de hoogste ontwikkelingsgraad van uw systeem, uw samenleving, uw technologie, uw snelheid exact de plek is waar de slang in haar eigen staart bijt... St. U praat de hele tijd, elke dag weer. We houden u in de gaten, weet u. Zoals een klein kind praat u maar en praat u nog, met dat slisgeluidje waardoor zelfs uw trouweloosheid wordt vermenselijkt. 'Wat beweert hij nu weer, de stomkop?' schreeuwen onze moeders vanaf de sofa, tegenover het raam dat uitkijkt op het armenpark. 'Niets!' schreeuwen onze vaders, die elk van uw verschijningen als een marteling ervaren. 'Niets nieuws, Gertrude, niets speciaals.' Ja, mijnheer de verantwoordelijke voor onze opsluiting, mijnheer de minister, mijnheer de eigenaar van de sleutels van het museum van onze tegenspraken, onze moeders heten Gertrude en onze vaders Désiré. We verzinnen niets. Net als u, die liegt als u ons geruststelt en ons geruststelt als u liegt. Maar we zijn groot geworden. We leven in de realiteit. Niet zij doodt ons, maar uw schurkenstreken. Praat met ons als volwassenen. Dank u. Trotse, strijdlustige vrouwen. Rechtvaardige mannen. Idioten noch bandieten. Begrijpend. Zeg ons waarom onze stemmen zo ver bij u vandaan zijn, en wat u denkt te doen om de woestenij tegen te gaan die tussen onze werelden aanzwelt. Zeg ons waar we ons aan moeten houden en waar de verbijstering aan te wijten is. Liefdevol. Leg het vervolg uit. Wat er bijvoorbeeld zou gebeuren als we op een dag allemaal samen in slaap vielen, mensen en dingen, mijnheer de president. Of als het omgekeerde zich zou voordoen, op een wanhopig onverhoopt moment, dat we met zijn allen samen wakker werden. Zeg het ons.